

Rana i melem vjekovima, more bilo nam je najsretnijom inspiracijom i zlokobnom prijetnjom podjednako. Na čelu Slovanstva, na jadranske tople zatone izbili smo u davnini snagom vihora, i tu smo u krvi i patnjama ustrajali do dana današnjeg. Od mletačkih riva i zadarskih zvonika do hvarskih i bokeljskih hridina, tu nam se oblikovala duhovna i narodna svijest; gladujući i krvareći pod zidinama primorskih tvrđava, na kojima se vijao tuđinski barjak, tu smo uz pljusak mreža i lelek gusala u opancima kamenim plokatama lutali, barbune, pjetliće i pršut poklanjajući za gospodske laži i drangulije.

Pod zelenim sjenkama maslina bugarila je naša pjesma na jadranskoj mjesečini, a u škuroj svjetlosti uljanice pod ubogim krovom, tu je, u historijskom nevremenu, kad nam je jezik bio žigosan kao barbarski, nicalo naše narodno pismo za znamen samonikle kulturne svijesti. Uz zvek motike, kršu otimajući grozdne vinograde, mi smo tesali prve jarbole i krmila, od gruba mramora dizali naše prve zvonike i nadgrobne spomenike, stranom ukusu i pravilima ljepote uprkos. Od porata istarskih i kvarnerskih do Duklje i Zete na ovom su se moru u grmljavini teških bitaka, u dimu požara, rađale naše narodne srpske i hrvatske države i crkve, u rasponu tragičnih i krvavih stoljeća objavljujući gordu i ustrajnu volju za vlastitom slobodom i nezavisnošću.

Korablje naše preživjele su brodolome slavom ovjenčanih flota i dok je pod sinjim ogledalom jadranske vode potonulo bezbroj tuđinskih galija, naši se slobodni suvereni barjaci danas pobjedonosno viju morima čitavoga svijeta.

Pod hridinama od Učke i Velebita do Biokova i Lovćena, od Jasona i Medeje do Normana, Bizantije i Serenissime blista staklenoplavo groblje naroda, civilizacija i legenda, a mi, ne hoteći ni trenutka da se poklonimo ni Istoku ni Zapadu, ostali smo na braniku civilizacije do danas vjerni zavjetu svojih praotaca, da tuđe ne ćemo, a svoje ne damo.

Pokoljenja pomoraca senjskih i neretvanskih bdjela su na konopima i lantinama u grdnim olujama od Biskaje do Australije i Ognjene Zemlje po svima morima, a smionost, kojom su se tanke ljuske naših bracara oduprle čeljustima gvozdених neprijateljskih grdosija u posljednjem svjetskom ratu, samo potvrđuju našu herojsku pomorsku tradiciju. Od pogibije dužda Kandijana pod Makarskom, pa do osnutka naše ratne mornarice u Podgori tisuću i više godina kasnije, zatvara se krug naše pomorske historije u gvozdenom obruču logike, da se istočna jadranska obala nikada nije dala podjarmiti ni od koga.

Trista tisuća naših udovica otkalo je vjekovima bezbroj jedara za slobodne splavi i drijeva Republike i uskočkih i bokeljskih galijs, te od galiotske tuge za lipim turnjem omišaljskim, pak preko romantične kantate o Morju adrijanskom u drugoj polovini prošloga stoljeća, pokoljenja su svojim maštanjem dočaravala slobodu jadransku himnički zanosno, kao što je pjesmu o slobodi intonirao pjesnik Dubravke.

Sloboda jadranska danas je u našim rukama i nema snage koja bi nas mogla slomiti da je ne ostvarimo, kako mislimo da odgovara suvremenim socijalističkim postulatima.

More je urezano u svijest našeg primorskog čovjeka kao živa predaja i suvremena stvarnost: od stoljetnog hrvanja s Mlecima i krvavog obračuna s protivnikom u Drugom svjetskom ratu naš se pomorac borio da očuva narodni karakter Jadrana. U miru i ratu davao je pomorske stručnjake i Španjolskoj, i Turskoj, i Austriji, i Rusiji, i Urugvaju i Argentini. Kad su nam prilike bile i najmanje sklone, razvijali smo i trgovačku mornaricu, koja je pod zastavom Dubrovačke republike pronosila slavu našeg pomorstva po Sredozemlju i oceanima.

Nasuprot snažnoj pomorskoj prošlosti, naša pomorska nauka nije nažalost išla uporedo s našom tradicijom i potrebama, u sadašnjosti i budućnosti. Historiografija nam nije dala ni jedno zaokruženo djelo, u kome bi naša pomorska prošlost bila prikazana objektivno i u cijelosti. Ovu činjenicu opravdava položaj našega primorja od propasti narodnih država do ujedinjenja jugoslavenskih naroda: gotovo cijelo naše primorje bilo je pod tuđinskom vlašću, pa su naši pomorci dali svoje znanje i vještinu u službu tuđinaca, i tako su historičari cvat pomorstva na istočnim obalama Jadrana pripisivali strancima, a u stvari sve, što je u pomorstvu stvoreno od Trsta do albanskih granica, učinili su, uglavnom, naši ljudi. Ni na području teoretskih pomorskih disciplina nismo bili mnogo sretniji; osamljeni slučajevi uspješnih radova na tom području i u relativno davnim vremenima dokazuju, da bismo dali više (nego što smo dali) da su nam prilike bile povoljnije.

Ujedinjenjem i stvaranjem socijalističke Jugoslavije, koja je Narodnooslobodilačkom borbom pod Titovim barjacima vratila gotovo sve svoje obale, stvoreni su svi preduvjeti za procvat našeg pomorstva i za unapređenje nauke o pomorstvu.

Pomorska enciklopedija pokrenuta je da taj proces ubrza, da po mogućnosti što cjelovitije nadoknadi propuste prošlosti i da tako unaprijedi našu pomorsku praksu i teoriju, a time u isti mah razvije što jaču svijest o sudbinskoj povezanosti Jugoslavije i jugoslavenskih naroda s morem.

Redakcija Pomorske enciklopedije, shvaćajući pomorstvo kao širok skup naučnih disciplina i praktičnih djelatnosti usmjerenih na iskorišćivanje mora, obuhvatila je u ovome djelu sve struke, koje su u užoj ili široj vezi s pomorstvom: biologiju, brodogradnju, opremu broda, ekonomiku pomorstva, etnologiju, geografiju, higijenu, meteorologiju, oceanografiju, pravo, historiju, historiju pomorskih ratova, ratnu mornaricu, unutrašnju plovidbu, ribarstvo i pomorsku terminologiju u 7 jezika (hrvatski ili srpski, engleski, francuski, njemački, ruski, španjolski i talijanski). Po obuhvatnosti materije, Pomorska enciklopedija se znatno razlikuje od sličnih djela u enciklopedijskoj literaturi: strana enciklopedijska djela ove vrsti prikazuju pomorstvo u najužem smislu — brodogradnju, opremu

broda i iskorišćivanje broda. Potreba naših pomoraca za stručnom literaturom i želja da ovo djelo bude pristupačno širokom krugu čitača navela nas je na misao, da Pomorsku enciklopediju učinimo stručnom enciklopedijom, koja obuhvaća znatan dio materijala opće enciklopedije, ostajući uvijek u granicama pomorstva u širem smislu riječi.

Leksikografski zavod, preuzimajući 1950 organizaciju i redakciju Pomorske enciklopedije od Jugoslavenske akademije, preuzeo je od Akademije osnovnu zamisao, koja je nastala nakon dugih i svestranih dogovora s velikim krugom interesenata. Nastavivši rad, s nešto suženim opsegom, s obzirom na struke, Redakcija Pomorske enciklopedije izostavila je prikaz kulturnog života na našem primorju; nakon odluke o pokretanju Enciklopedije Jugoslavije, prikaz kulturnog života primorja u Pomorskoj enciklopediji nema opravdanja.

REDAKCIJA POMORSKE ENCIKLOPEDIJE